

Darvasi Ferenc

Mese, mese, meskete

Darvasi László: A titokzatos világválogatott

A Magvető Kiadó marketingből is jelesre vizsgázott (és ez egyáltalán nem szégyen), amikor a 2006-os világbajnokság közeledtével két „futballkönyvet” is kiadott: Esterházy Péter *Utazás a tizenhatos mélyére*, valamint Darvasi László *A titokzatos világválogatott* című kötetét. Az olvasó első benyomásra legyinthetne is egyet – a fociról írni, az nem lehet túl komoly dolog, s az ilyen alkotások, vélhetően, pusztán a szerzői életmű egyik melléktermékeként vehetőek számba. A futball azonban nem olyan marginális és érdektelen valami, amilyennek sokan hajlamosak gondolni. A németországi vébé is jó példa volt rá, hogy ez az optimális esetben kétszer 11 ember játszott sport szinte mindenkiből heves érzelmeket vált ki, szinte mindenkit állásfoglalásra készítet, és egészen eltérően szocializálódott és különböző anyagi helyzetben élő rétegeket hoz össze, így társadalmi szerepe sem jelentéktelen. Természete könnyen összeegyeztethető a posztmodernitásával, amely mégiscsak „a tömegek lázadásáról” szól. Az olasz–francia döntő – amelyet a „nép egyszerű fia”, a palermói kis csapatból érkezett Grosso tizenegyese döntött el az azurrik javára (egy elborult olvasat szerint amúgy is a posztmodern átlagosság, középszerűség, hétköznapiság diadalmaskodott a régi vágású hősiesség és a sztárok felett Németországban), az adott hét második legnézettebb műsora volt a magyar tévék műsorán... Ortega Y Gasset és Adorno egyenesen a tömegtársadalom barbár rítusának nevezte a labdarúgást, amely Bill Shankley, a Liverpool egykori menedzsere szerint viszont „nem élet vagy halál kérdése, hanem sokkal több annál”. Elbagatellizálhatnánk egy focikönyv jelentőségét, de nem érdemes, főleg, ha tudjuk, hogy szerzője a téma szerelmese – talán egyik művében sem tudhatunk meg annyit az íróról, mint abban, ahol hobbijáról, helyesebben szenvedélyéről szól. (Persze ilyesfajta ismereteink így sem lesznek túl tág körűek – de jobb esetben nem is feltétlenül ezért olvasunk szépirodalmat.)

Jó, jó, vethetné közbe az olvasó, de hogyan lehet összehozni a literatúrát a futballal? A magyar irodalomban, ahogy az a Darvasi-kötet fülszövegében is nyomon követhető, nagy hagyománya van a sportkönyveknek, lásd Mándy, Ottlik, Mészöly Miklós, Zelk Zoltán, illetve Esterházy, Kukorelly és Moldova munkásságát. Darvasi László építhet ezekre a pretextusokra is (néhol meg is teszi, idéz), meg arra, hogy a labdarúgás természete nagyon sok tekintetben hasonlít az irodaloméra (és, csak csendben teszem hozzá, az életére is). Hiszen tele van még nyomon követhető és már ellenőrizhetetlen legendákkal, anekdotákkal (hiába a sok kamera, ez máig így van – az itáliai Gattuso például egy pizzát fizetett volna az ellenfél edzőjének, Guus Hiddinknek, ha csapattársa, Totti kihagyja az ausztrálok ellen a tizenegyest; erről sem tudnánk, ha az olasz védekező középpályás nem meséli el a sztorit a meccs utáni sajtótájékoztatón), hangzatos történetekkel, körmönfont hazugságokkal, hihetetlen, de mégis igaz sztorikkal. Szinte törvényszerű, hogy annak a

Darvasi Lászlónak, aki a legenda műfajához oly következetesen, újra meg újra visszatér és az anekdotázás nagy mestere, írnia kellett – ahogy az alcímben fogalmazza meg – a labdarúgás történetéről. Ez az alcím aztán tűnhetne kissé nagyképűnek is (hogyan képzelheti azt a szerző, hogy cirka 200 oldalon meg tudná írni a sportág történetét? – jelentem, nem képzelem azt), de éppen azért nagyon találó, mert a labdarúgás története, akár *A titokzatos világválogatott*, a fikció és a valóság sajátos, kibogozhatatlan egyvelegéből áll össze.

Darvasi László számos valódi esetről számol be, reálisnak tűnő sztorikat mesél el, és persze kitalált történeteket is elhelyez a könyvében. Az olvasó (főleg az, akit a foci máskülönben nemigen foglalkoztat) a termékeny kétely állapotában követheti végig a szövegeket – nem minden esetben dönthető el ugyanis, írói fikcióval, avagy a valóságban megtörtént dologgal szembesít minket az olvasmány. (Míg az alkotó bizonyos könyveiben az irodalomtudomány elég erőteljes hatása is érzékelhető, itt játékosabban, különösebb elméleti fejtegetés nélkül olvad össze a realitás és a képzelet.) Egyébként nem is biztos, hogy túl fontos kérdés ez a befogadás szempontjából – a futballőrülteket és a témában mélyebben elmerülni vágyó szakmabelieket viszont a textusoknak a befogadókat elbizonytalanító manőverei utánaolvasásra, könyvtárazásra készíthetik. A szerző kedvelt eljárásai közé tartozik, hogy egy valóságos eseményt kilendít a fikció irányába. *A másik berni csodában* például a svájci vébé döntőről a két országot egymással felcserélve ír – ez a novella azért is külön érdekes, mert Esterházy hasonlóképpen dolgozza fel ugyanezt a témát a saját könyvében. *Csuka partjelző* esete mutatja meg, hogy a tényekről eleve mennyire lehetetlen objektíven beszámolni. A tárcsa fikciója(?) szerint „Gera játékosvezető azért vetett véget a mérkőzésnek, mert Csuka partjelző belerúgott az egyik játékosba.” Pár oldallal később, egy másik szövegből (*A szívbe állított szögletászló*) „derül ki”, hogy a hír hibásan jelent meg, „természetesen” Csuka sporttárs volt a szenvedő fél. A valóságos eseményeket annak minden felhasználója, szándékosan avagy sem, de torzítja.

Darvasi történeteinek ismét, hiszen nem ez az első ilyen kötete, maga a mesélés a lényege, a célja, az értelme. A kisprózák nem futnak ki, nem is akarnak kifutni valamilyen rejtettebb, mélyebb mondanivaló felé – „csupán” önmagukért, a szöveg örömeért léteznek; legfeljebb a foci szinte hihetetlen mértékű szeretete érezhető mindegyikből, ha erről értekeznek, az viszont már egy jócskán irodalmon túli szemponthoz vezetne el. Ahol az olvasó nagyobb összefüggéseket keresne, ott sem talál. A kauzális szempontokat gyakran kikerüli a történetvezetés. Olykor egymásnak ellentmondó állításokat helyez a szövegbe az író. „Mifelénk a csatárt mindig a keresztnevén, becézve szólították az emberek” – kezdődik a *Visszaköszön Karcsika*, ami egy bekezdéssel később így folytatódik: „Mifelénk egyetlen játékost neveztek keresztnevén...” A logika szerepét gyakran az asszociációk veszik át. Ezek néhol egészen követhetőek, máshol viszont képtelenség a képzettársítások közti kapcsolatot felfedezni: „Az *Észrevételek* című könyvében Wittgenstein arra figyelmeztet, hogy írni csak a legnagyobb szenvedések közepette lenne szabad, mire én kissé sértetten megjegyzem, viszont Peruban nem lehet monokinizni, de még a bikiniben való fürdőzés is tilos, vagyis a parton legfeljebb egyrészes fürdőruhában időzhetnek a perui nők, és ekkor az is az eszembe jutott, hogy az emberi hányadékban mindig található répa, és így van ez akkor is, ha az ember évek óta, netán még soha életében nem evett répát.” Az *Előszó* azt ígéri, hogy „legalább” a narrátor személye beazonosítható lesz. Egy öregedő, ismeretlen közép-európai csatár mutatkozik be itt nekünk, azt állítva, hogy a kezünkben tartott könyv az ő munkája. Elég azonban néhány kisprózát elolvasni a kötetből, és máris megállapítható: a különböző módokon elbeszélte történetekből, hiába is szeretnénk, képtelenség rekonstruálni ennek a játékosnak a személyét – az előszó fikciója mintegy megsemmisül a szövegtengerben. Túlzás nélkül állítható: az égedta világon semmit sem tudunk meg az előszó szerzőjéről a négyoldalas bevezetőjén túl (az egyes szám első személyben elbeszélte

részek ráadásul nem egy homogén beszédmód termékeinek látszanak), és semmi jel nem utal arra, hogy az írások elkövetője ő maga lenne.

Néhány hagyományosabb szerkezetű írást leszámítva leginkább asszociatíván, néha egészen önkényesen, még ritkábban valami homályos kauzalitással egybefűzött, egymással mellérendelő viszonyban lévő mikrotörténetekből állnak össze a szövegek. Lassan már meg sem lepődünk azon, hogy Darvasi ezekben a pár soros szeletkékből is milyen magas színvonalon képes egy-egy életet a maga plasztikusságában ábrázolni. Ezek a short story-k aztán egészen változatos formájúak: van, ahol a szerző a haldokló glossza műfaját eleveníti fel (*Néhány fontos tévedés a labdarúgásban*), máshol a legendáét (még egy lábjegyzet is elég neki a *Miért éppen a labdarúgás?*-ban, hogy elmeséljen egyet), továbbá, már-már meglepetésre, tradicionálisabb jellegű novellát is közöl, miközben műfajtól függetlenül az anekdotázás, a határokat nem ismerő mesélés válik uralkodóvá a beszédmódjában. Azt talán említenem sem kellene, hogy Darvasi professzionális szinten birtokolja a focinyelvet. A sportkedvelőknek igazi gyönyört jelenthet *A titokzatos világválogatott* stílusa és terminus technicus-apparátusa (dribli, esernyő stb.), bár kérdéses, hogy az irodalomszerető, de a labdarúgás világában kevésbé járatos olvasó mit tud kezdeni ezzel a speciális témával, és az ebből fakadó, szintűgy speciális nyelvhasználati formulákkal.

Az irodalom természetére vonatkozó reflexió elenyésző mennyiségű a kötetben, azzal a néhánnyal viszont érdemes foglalkozni. Az egyik ilyen, *A megismételt magyar–spanyol* annak a parabolája, hogy minden újrajátszható, -írható; sőt, a képzelet segítségével megváltoztatható. Ha ez a gondolatmenet túlságosan kapóra jönne bizonyos irodalomelméleti iskoláknak (nem mondunk neveket), nekik is üzen az ironikus hangvétellű *A posztmodern edző*, melyben a címben említett tréner a posztmodern irodalom szinonimájaként olvasható. *A nyelvészeti konferencia* pedig már egyenesen a tudományos ülések és az (irodalom)elméleti belterjesség (pl. „Műalkotás-e a gól, s ha igen, egyetlen műnek tekinthető-e a játékos összes gólja...”; vesd össze: beszélhetünk-e életművekről az irodalomban, avagy csak önálló, egymástól független szövegek léteznek) paródiája. És bár az élet, az írás, és mellesleg a foci értelmét sem sikerült megtalálni *A titokzatos világválogatott*-ban (nem is volt ez komolyan feltett szándéka Darvasinak), az olvasás értelme az ilyen szívszorító, melankolikus mondat(ok)ban bizonyára benne rejlik: „És könny futja el a szemed minden pályánál, ahol az utad elvisz majd, távoli vidékek, ismeretlen völgyek, autózol, az út mellett pedig egy üres, félhomályos, elhagyott pálya terül el, olyan szép még az is, hogy félredobban a szíved.”